

УДК 1:378:(171+172.1+174.7+177.9)+82:176.8

ІЛЮЗОРНА БЕЗПЕКА НА ҐРУНТІ ПЛАГІАТУ**А. М. Сингаївська***Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», Київ, Україна
singmail@ukr.net*

Проведено дослідження проблеми плагіатування як процесу побудови плагіатором уявно безпечного світу. Автором зроблено спробу прослідкувати ланцюг від мотивів людини, яка вдається до недоброчесного запозичення та вводить в оману не тільки суспільство, а й заперечує власну реальність, до способів руйнування її ілюзорного світу. З'ясовано, що ілюзорна безпека плагіатора є штучним тимчасовим утворенням, а сама особа – з гедоністичними намірами та страхом в основі своїх діянь або, щонайменше, не бажає творити, фахово виконувати нові завдання.

Плагіатризм як явище та й ілюзорний світ плагіату має етичну основу, адже недоброчесне запозичення порушує наукову (академічну) етику. Довготривалість ілюзорної безпеки залежить від реакції мікросередовища, суспільства та зміни цінностей самої особи.

У статті розглянуто наслідки побудови ілюзорної системи на ґрунті плагіату в контексті освітньої безпеки. Українські університети ще не беруть до уваги проблему безпеки і тільки останнім часом стали на шлях викорінення плагіату як масового явища. Згубність плагіату та його вплив на освітню безпеку пояснено також економічним виміром – витратами за основними статтями видатків у вітчизняній освіті та науці.

У другій частині статті запропоновано три рівні розв'язання проблеми – руйнування ілюзорного світу плагіатора: вказано на свідомість як основу професійної етики суб'єкта наукової та навчальної діяльності; обґрунтовано можливості різноспрямованого впливу мікросередовища на неетичну поведінку людини засобами інформування та попереджування; висвітлено законодавче поле боротьби з плагіатом в освіті та науці відповідно до Закону України «Про вищу освіту». У підсумку автором зазначено, що, як і у викорінненні самого плагіатризму, так й у руйнуванні уявної безпеки за плагіатом найкращим поштовхом та дієвішим механізмом є реакції оточення людини.

Ключові слова: плагіат, ілюзорна безпека, освітня безпека, наукова етика, академічна етика.

ILLUSORY SECURITY ON GROUNDS OF PLAGIARISM**A. Syngayivska***National Technical University of Ukraine
«Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine
singmail@ukr.net*

The problem of plagiarism as the process of constructing the imagined secure world by the plagiarist has been studied. The author has attempted to trace the chain from motives of the person who not only unfairly borrows items and deceives the society, but also objects to its own reality, to means of destroying its illusory world. It has been found that illusory security of the plagiarist is an artificial temporary product, and the person itself, with hedonistic intentions and fear his or her actions are based on, at least does not want to create and perform new assignments professionally.

Plagiarism as a phenomenon and illusory world of plagiarism have an ethical base as unfair borrowing breaches scientific (academic) ethics. Duration of illusory security depends on response of the micro environment, society and changes of personal values.

The article considers consequences of creation of the illusory system on grounds of plagiarism within the framework of educational security. Ukrainian universities still disregard the security problem, and have only recently begun to abolish plagiarism as a mass phenomenon. Harmfulness of plagiarism and its influence over educational security are also based on the economic factor: costs under principal expenditure items in national education and science.

The second part of the article proposes three levels of problem solution: destruction of the illusory world of the plagiarist (consciousness is specified as the base of professional ethics of a party to scientific and educational activity); abilities of multi-directional influence of the micro environment over the non-ethical behaviour of the person by information and warning means is substantiated; the legal framework for struggle against plagiarism in education and science under the Law of Ukraine on High-

er Education is described. The author summarizes that the best impulse and most efficient mechanism in elimination of plagiarism itself and destruction of imagined security in plagiarism is response of the person's environment.

Keywords: plagiarism, illusory security, educational security, scientific ethics, academic ethics.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В Україні тема безпеки останніми роками набула надзвичайної актуальності. Усебічно розглядають питання безпеки у різних суспільних сферах від пріоритетних у країні (національна, енергетична) до галузевих (транспортна, медична, військова тощо) та міждисциплінарних (інформаційна, комп'ютерна, життєдіяльності людини тощо). Безпеку досліджують у нерозривному зв'язку із проблемами небезпеки. Стосовно ілюзії безпеки та захищеності у сучасну добу провів дослідження [20] Брюс Шнайер, видатний учений-практик у галузі комп'ютерної безпеки. Глибина його розвідок має обґрунтування у зверненні до епістемології, психології, нейропсихології тощо.

Як відомо, безпека – одна з базових потреб людини. Природно, що людина віднаходить у своєму оточенні (середовищі буття) предмети і засоби для створення умов безпечного існування – свого та родини, близьких, друзів тощо. Відчуття людиною безпечного існування має бути постійним, побудова ж її комфортного життя-буття залежить від обставин, що враховують і фактори убезпечення від ускладнень, неочікуваних подій, шкідливих і загрозливих наслідків тощо. У випадку виникнення ускладнень або створення іншими суб'єктами несприятливих в уявленні конкретної особи обставин, якщо таке не вкладається в систему комфортного її існування, людина відшукує механізми захисту свого звичного становища.

Крім того, безпека – бажана умова комфортної життєдіяльності людини. Створене безпечне середовище людина намагається утримати якомога довше, докладаючи всіх зусиль. Адже виникнення умов порушення комфортного життя людини порушує її рівновагу, сприяє проявам стурбованості, тривоги, збудження, неврівноваженості тощо. А це означає, що людина (учень, фахівець) відчувається психологічно комфортно, в рівновазі до тих пір, поки не зміняться параметри системи, до того ж і внутрішні, і зовнішні, тобто умови функціонування на всіх рівнях: від психологічного до матеріального. Отож допускаємо, що допоки є відчуття безпеки, небезпекою людиною не переймається.

Однак, у ситуаціях професійної діяльності (лікар, учитель, письменник, учений, суддя, політик тощо), де мораль нарівні з фахом є визначником досягнень людини, становище безпеки межує з небезпекою при здійсненні кожного акту в її практиці. Сумління такого фахівця, умови його морального самоконтролю створюють межі безпечного середовища або системи його ілюзорної безпеки на професійній ниві. Наприклад, примарний і крихкий простір створює для себе плагіатор. Навіть одиночний прояв плагіаризму вже є наслідком побудови людиною системи ілюзорної безпеки.

«Сьогодні плагіат постає як багатолике явище» (Ірина Романова), академічний плагіат у нашій країні вже є «соціальним феноменом» (Вячеслав Солов'єв). Плагіатування [4] як процес, плагіаризм [13; 22] як явище і плагіат як результат, їх різноманітні прояви у формах та видах описані у багатьох роботах [1; 4; 6; 9–14; 21; 22]. Проблематика наукового та академічного плагіату вченими також органічно досліджується у контексті чесності-нечесності науковців і здобувачів освіти. У попередніх публікаціях автора висвітлено явище академічної чесності-нечесності у правовому, технічному, моральному, соціальному аспектах та запропоновано комплексну систему з викоринення плагіату в освіті.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

У дослідженні проблеми, винесеної у назву статті, поставлено низку запитань та сформульовано гіпотезу: ілюзорна безпека плагіатора може бути зруйнована під впливом найближчого його оточення.

Де і як виникає система ілюзорної безпеки? Вважатимемо, що ілюзорна безпека утворюється виключно людиною (людьми), і до того ж у штучно створених обставинах. Безпечні умови існування людини, навіть на певний час, тривалий чи не зовсім, створюють передовсім конкретні переваги життєдіяльності (наприклад, наявність покрівлі в будинку та прийнятної температурного режиму, насиченість приміщення повітрям або дієва охорона споруди, достатня кількість захисних механізмів для функціонування об'єкту тощо). Інакша справа в системі ілюзорності. Умови, що створюються штучно, мають в основі задуму людини переваги, а надто особисті вигоди – людиною керують її суто гедоністичні наміри [8].

Оскільки безпека (як система) має конкретні характеристики (розмір та інші фізичні параметри, психологічні показники тощо), вважатимемо, що і система ілюзорної безпеки має чітко визначені параметри. Однак суттєвим є те, що відрізняє природну систему від штучної – це безмежність бажання "не творити, а витворяти" (Борис Новіков). І коли ілюзія захищеності укріплю-

ється час від часу, зростає і потреба ілюзорної безпеки. Збільшення потреби в ілюзії щодо свого захисту укріплюється відшукуванням людиною відповідних шляхів.

Яскравим прикладом створення штучного середовища ілюзорної безпеки є плагіатування. *Як розмірковує плагіатор?* Він сподівається отримати низку вигод від своїх діянь, а саме короткотермінові: мінімальний час на виконання роботи (статті, програми, завдання), відсутність хвилювання та мисленнєвого напруження, збереження комфортного стану, рівноваги тощо; довгострокові: наприклад, він (вона) за рахунок плагіатування, тобто, зокрема, швидких публікацій та виступів у наукових колах, задовольнить потребу в отриманні наукового статусу, за цим – умови комфортності у посадах, статках, визнанні. Тим більше – за впевненості у безкарності своїх діянь, принаймні дотепер. Адже система протидії плагіатуванню в нашій країні набула важелів тільки 2014 р. із ухваленням нового Закону України «Про вищу освіту». Такі висновки підтверджуються багатьма публічно висвітленими матеріалами, що викривають плагіат у науці [1; 11; 18], Бюлетенів ВАК з відхиленням рішень спеціалізованих рад про надання здобувачам наукового ступеню та власним досвідом роботи в редакції наукового видання.

Який психологічний стан плагіатора? Виокремимо життя та діяння у страху. Можливо, таке твердження є гіперболічним, однак підоснова у плагіатуванні – це страх [22]. Чому? Уточнімо наші розмірковування наступним запитанням: *Які моделі поведінки плагіатора?*

- 1) уникнення фахової діяльності,
- 2) страх до пізнання – опанувати нову сферу (галузь знання),
- 3) страх розкривати природні, хоч би і не достатньо розвинуті здатності до творчої діяльності.

Чи може ілюзорна безпека стати гарантією справжньої безпеки? Свідоме порушення моральних принципів – чистоти науки, доброчесності, наукової та академічної етики – складає крихіткі підвалини професійності, науковості доробку квазівченого. Ілюзорний, викривлений світ, зрозуміло, є тимчасовим. Хоча «певна ступінь безпеки завжди припускає деякі компроміси», проте людина пристає на таку позицію «у сфері безпеки інтуїтивно» (Брюс Шнайер), і як абсолютної безпеки не існує [20], так, ясно, не може довготривало існувати й ілюзорна безпека. От час-період його існування залежатиме від багатьох чинників – оточення, соціуму та, ясно, самої особи.

Які наслідки існування системи ілюзорної безпеки? Виходячи з актуальності для науки і освіти теми плагіату-антиплагіату, акцентуємо увагу на тому, що пріоритетом у дослідженні даної проблеми стає освітня безпека, адже вона, серед іншого, впливає на готовність держави до захисту національних інтересів. «Рівень освітньої безпеки українського суспільства виявляється низьким» (Людмила Шевченко). Освітня безпека суспільства стосовно вищої освіти має бути забезпечена першочергово відповідальністю держави перед усіма інститутами суспільства щодо виявлення суспільних пріоритетів в освітній сфері, формування стратегії та політики розвитку вищої освіти з урахуванням глобальних змін сучасності, боротьби з корупцією і хабарництвом у системі освіти та ін. [197, 189–190]. А за результатами експертного опитування [5] до загроз національної безпеки 70,3 % експертів віднесли «духовно-моральну деградацію українського суспільства, девальвацію соціальних цінностей та настанов». Також у дослідженні виявлено достатньо тісний взаємозв'язок «між формуванням загроз національної безпеки і наслідками їх прояву на рівні особистості, суспільства і держави, бізнесу» [5, 231, 241].

Університети США, наприклад, вважають плагіат не тільки помітним академічним проступком, але й загрозою своїй безпеці. Україна ще 2002 р. стала «світовим центром плагіату» і тільки-тільки цього року поступилася лідерством [17]. «Масштаби цього явища вже є загрозливими для економіки країни» (Наталія Шульга), адже рівень поширення плагіату, «що процвітає у освітній сфері, також порушує засадничі речі – професійну відповідність випускників ВНЗ» [21]. «Досвід академічної нечесності, який часто отримують студенти в наших університетах, – це тренування на подальше порушення законів держави» (Володимир Ромакін)¹⁰, а саме утвердження принципів академічної чесності «належить до важливих проблем майбутньої безпеки країни» (Юрій Калиновський). І в той час, як провідні університети світу визначають межі «чесності» та «нечесності» в освіті та науці, українське суспільство щонайменше вже оголосило (поставило) проблему плагіатування, а вища школа з новим Законом України «Про вищу освіту» отримала інструменти реагування на таке злодіяння.

Масштаби плагіатування знову нагадують нам про принцип («гільйотину») Девіда Г'юма, щоб співставляти «те, що є, з тим, що належить, щоб було». Відхід від моралі в науці та царині здобування нових знань виводить на занепокоєння: невже наразі плагіат замінює основу етичної відповідальності? Тобто замість з'ясування, чи встановлена у науковій творчості об'єктивна істина, маємо розбирати звалища квазінаукового діяння. «До недобросовісного запозичення вдаються люди молодшого, середнього та старшого віку, а також різних професій» [14, 270]. «Широкий доступ до вітчизняної та зарубіжної інформації, багаторазове збільшення кількості фахових видань, публікацій в Інтернеті – все це практично зводить нанівець будь-які редакторсь-

кі прагнення «перевірити» чи «встановити» справжність і оригінальність аргументів та фактів, що використані в рукописах, пропонувані до публікації» [18, 191]. Не стираються з пам'яті квазі-уроки керівника аспірантури Марини Скрипник, яка (2003) повчала молодих здобувачів наукового знання, закликаючи: «Перепишуйте! Ну що не зрозуміло? Перепишуйте!» І якщо у той час присутнім було дійсно не зрозуміло, про що йдеться, то із досвідом таке розуміння прийшло, втім гіркота від таких уроків не проходить. Отож, «В умовах неможливості зовнішнього контролю професійна етика може бути єдиним ефективним механізмом, здатним протистояти спробам надати особистій непорядності форму інтелектуального продукту» [18].

Однак етичний аспект плагіату щосили конвертується у збитки. Плагіатування стало дохідним джерелом для тіньової економіки, основою неприхованого бізнесу різного роду навчальних праць і дисертаційних робіт [1; 10, 89–90; 15]. Утрати від плагіату у вітчизняній освіті та науці обчислити сьогодні досить складно, проте масовість згубного явища дає можливість допустити, що вони є істотними для держави хоча б за статтями видатків на підготовку фахівців найвищої кваліфікації. Зокрема до таких видатків можна віднести витрати на заробітну плату персоналу у забезпеченні підготовки фахівців за державним замовленням та, відповідно, нарахування на оплату їх праці, витрати на виплату академічних стипендій, витрати для надання державою соціального захисту науково-педагогічному персоналу, витрати на комунальні послуги та оплату енергоносіїв в освітніх закладах, інші статті витрат, що пов'язані з освітнім і науковим процесом, капітальні витрати тощо.

Які шляхи руйнування ілюзорної безпеки? Поле для розв'язання зазначеної проблеми розглядаємо на таких рівнях:

- 1) рівень людини – особистості плагіатора,
- 2) рівень оточення – мікросередовище людини,
- 3) рівень соціуму – макросередовище людини.

Розглянемо процеси у зворотній послідовності. На загальному рівні вважатимемо засобом впливу на плагіатора і, відповідно, руйнування створеної ним ілюзорної безпеки Закон України «Про вищу освіту». З його ухваленням науково-освітнє співтовариство та адміністратори установ мають механізм реагування [7] на порушення наукової та академічної етики (табл. 1).

У глобальному світі «результати науки постають сьогодні для людства моральним викликом» (Карл-Отто Апель), «люди опинилися перед завданням прийняття солідарної відповідальності за наслідки їхніх дій у планетарному масштабі. Слід збагнути, що цій вимозі повинна відповідати інтерсуб'єктивна значущість норм або, принаймні, засадничих принципів етики відповідальності» [1]. Так, вимоги з боку суспільства до наукових розробок надалі будуть тільки зростати, і можна полемізувати, чи становить плагіатування «ризик діяльності як безпросередньої загрози для життя людства» [1] – це залежить від конкретного акту, однак, упевнені, ніхто з учених не буде заперечувати суті злочинності та аморальності самого факту-плагіату.

На рівні оточення здійснюється різноспрямований вплив на плагіатора першочергово колективом вищого навчального закладу (наукової установи). Останнім часом освітянська спільнота України пристала на заходи з виявлення шахрайства у цій сфері – у понад 30 навчальних закладах здійснюють перевірку студентських робіт за допомогою мережових систем «антиплагіат» [12, 11]. Однак дослідження технічного аспекту оцінювання схожості текстів показує ще далекую перспективу стосовно отримання об'єктивних оцінок плагіатування українськомовних текстів-робіт.

У вищій школі академічна нечесність ґрунтується на «певних моделях поведінки, які підтримуються та стимулюються керівництвом вищих навчальних закладів» [9, 479], викладачі подекуди стимулюють [11] неетичну поведінку суб'єктів навчання, або своїм замовчуванням фактів студентського плагіату, або байдужістю до розвитку у молоді людини творчості, або власним прикладом, презентуючи навчальні матеріали в аудиторії, або й організацією «плагіатної» освіти. «Власне етично релевантне питання щодо конвенції є таким: чи можна назвати і виправдати фундаментальну етичну норму, яка б робила для кожної людини обов'язковими принципово в усіх практичних ситуаціях прагнення дійти згоди з іншими людьми і подальшого її дотримання, а якщо це неможливо, то, в крайньому разі, дії в дусі передбачуваної згоди?» [1].

Отож, відродження або закладання етичних засад і цінностей убачається, щонайменше, у процесі розроблення, обговорення змісту та ухвалення колективами навчальних закладів сформованих Кодексів етики (Кодексу честі студента, Кодексу поведінки студента 21 століття, Етичного кодексу викладача, Етичного кодексу вченого, Кодексу наукової етики, Корпоративного кодексу тощо). Піонером в українському освітньому просторі став Дніпропетровський національний університет ім. Олеса Гончара, де у 2012 р. викладачі організували (на кафедрі міжнародної економіки і світових фінансів) підписання студентами Декларації (аркушів) «академічної чесності при захисті курсових робіт» [12, 20]. У НТУУ «КПІ» ректоратом та Вченою радою університету оголошено з вересня 2014 р. про боротьбу з плагіатом, а 9 квітня ц. р. колективом уже ухвалено Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» [3], в якому окрім загальних моральних принципів і норм етичної поведінки студентів, працівників

викладено також і політику академічної чесності (й процедуру заснування Комісії університету з питань етики та академічної чесності).

Таблиця 1

Зміст Закону України «Про вищу освіту» стосовно плагіату

Розділ	Стаття	Зміст
II. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти	6. Атестація здобувачів вищої освіти	<p>п.6. До захисту допускаються дисертації (наукові доповіді), виконані здобувачем наукового ступеня самостійно. Виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня.</p> <p>Виявлення академічного плагіату у захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у постійно діючій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник (консультант), офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, та голова відповідної спеціалізованої вченої ради позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється акредитації відповідної постійно діючої спеціалізованої вченої ради та права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік. ...</p> <p>Скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня у разі виявлення академічного плагіату здійснюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти за поданням Комітету з питань етики у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, та може бути оскаржене відповідно до законодавства</p>
V. Забезпечення якості вищої освіти	16. Система забезпечення якості вищої освіти	<p>п.2. Система забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів:</p> <p>8) забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти</p>
	19. Склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти	<p>п.5. У складі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти утворюються Комітет з питань етики, Апеляційний комітет, а також інші комітети, що формуються з числа членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Комітет з питань етики розглядає питання академічного плагіату і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Апеляційний комітет розглядає звернення, заяви і скарги щодо діяльності та рішень спеціалізованих вчених рад і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти</p>
VI. Вищі навчальні заклади	32. Принципи діяльності, основні права та обов'язки вищого навчального закладу	<p>п. 3. Вищі навчальні заклади зобов'язані:</p> <p>1) вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, до запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, передбаченої відповідним положенням і статуту вищого навчального закладу</p>

Комплементарну політику у просуванні етичних засад, відповідальності та проведенні соціальної ревізії можуть проводити Комітети етики, збалансовано сформовані із груп заінтересованих, Комітети експертизи (навчальних робіт, наукових праць), обрані адвокати з етики тощо. Проте зрозуміло, що створення різного роду комітетів само по собі не вирішує проблеми академічної чесності-нечесності, плагіату тощо. «Ніякі кодекси і комісії не допоможуть виробити внутрішню потребу чинити по совісті» (Лазарь Залманов). Тому розпочинати кампанію із руйнування як самого плагіатування, так й ілюзорних плагіативних мурів, варто традиційно із роз'яснювальної роботи; розроблення програм попереджувальних заходів щодо виявлення та протидії академічної недоброчесності; широкого розповсюдження рекомендацій, посібників, пам'яток, інформаційних матеріалів на сайтах закладів (установ); створення окремих сайтів із зазначеної проблематики; інформування всіх заінтересованих тощо.

«Рівень людини» показує залежність ухвалення рішень від культури, психології, фізіології кожної особи. Отруєний глизд людини-плагіатора, без сумніву, породжує отруєне середовище, позаяк плагіатор у науковому та академічному середовищі є квазідослідником, квазівченим.

Головний мотив наукового та академічного плагіату – «маскувати власну нездатність до творчості плагіатом» – концентровано викладено Франсуа Ла Мот ле Вайє ще в XVII ст. Проте Ірина Романова, змальовуючи портрет сучасного плагіатора, зауважує, що "нині є всі підстави для розвінчання стереотипних поглядів, на зразок, що це людина нетворча та неталановита". «Сьогодні той, хто «запозичує» чужий результат інтелектуальної діяльності, добре знає про відповідальність за подібні вчинки. А тому демонструє хитрість та підступність, щоб увести в оману суспільство» [14].

Пристати на позицію доброчесності в науці суб'єкт має добровільно чи під тиском, змінивши власні погляди, аморальні діяння на етичну діяльність. Звісно, свідоме поведінка людини – найвищий рівень відображення дійсності, її активності та взаємодії з мікро- і макро- світом. «Однак й вироблення етичних норм та їх засвоєння вимагають часу і сил» (Сергій Ушакін). «Інакше, без чітко сформульованих (і реалізованих на практиці) понять і принципів професійної поведінки, науково педагогічне співтовариство може швидко опинитися в ситуації інтелектуального та морального занепаду» [18].

Певна річ, найкращим шляхом позбавлення ілюзорного відчуття безпеки стосовно плагіатування стало б свідоме суб'єктне переорієнтування на етичні засади наукової та (або) навчальної діяльності, однак, вважаємо, дієвим важелем і поштовхом у руйнуванні ілюзорної безпеки є оточення.

ВИСНОВКИ

Проведені розвідки є першою спробою дослідити проблему плагіату у сфері освіти та науки, використовуючи засіб портретування плагіатора. Штучно сформований ілюзорний світ людини є нестійким, адже побудований з причин недоброчесного запозичення оригінальних текстів на психологічній основі. І якщо науковці (зокрема аспіранти) свідомо порушують наукову етику, адже вони достеменно обізнані з відповідальністю та наслідками недоброчесності, знаючи, що плагіат є формою дискредитації науки, то здобувачі освіти у вищій школі (студенти, магістранти) можуть у своїх розробках здійснювати запозичення оригінальних авторських текстів і не тільки з умислом, маючи обмежене уявлення про етику у творчості.

Зміна такої діяльності здобувача наукових знань на етичні засади має відбуватися виключно із власної волі або під тиском мікросередовища. Ураховуючи, що «страх і чесність – це двійко рушійних сил» плагіатування [22], зазначимо, що вагому роль у виявленні та вихованні академічної доброчесності є просвітницька робота в колах навчальних закладів.

Українська освітянська і наукова спільнота вже нарешті пристала на шлях протидії плагіатуванню, позаяк суспільство, яке конвенційно приймає злочиння в освіті та науці – галузях, що прокладають перспективу життя-буття кожного, приречене на розбирання завалищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апелъ К.-О. Априорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки [Електронний ресурс] / Карл-Отто Апелъ // Сучасна зарубіжна філософія: Течії і напрямки. Хрестоматія. К. : [б.в.], 1996. – С. 360–376. – Режим доступу : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/apel.html>.
2. Бойко А. Епідемія плагіату. Як виробити імунітет? [Електронний ресурс] / Алла Бойко // Дзеркало тижня; Сайт «ZN,UA». – 2007. – № 36. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/epidemiya_plagiatu_yak_virobiti_imunitet.html.
3. В КПІ прийнято Кодекс честі [Електронний ресурс] // Сайт НТУУ «КПІ». – Режим доступу : <http://kpi.ua/code-approved>.

4. Гапон Н. П. Формування академічної чесності у вищій школі: крос-культурний аналіз [Електронний ресурс] / Н. П. Гапон, А. Худзічка-Чупала, С. Бортер, А. Люпіна-Вегенер // WEB-ресурс научно-практичних конференцій. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2014-alyans-nauk/pe1_gapon.htm.
5. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки) : монографія / О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, О. В. Панькова та ін. – Донецьк : [Ін-т економіки промисловості], 2013. – 296 с.
6. Етика в освіті : матеріали Міжнар. конф. (20-21 трав. 2004 р.) / Миколаївський держ. гуманіт. ун-т ім. П. Могили. – Миколаїв : МДГУ, 2004. – 100 с.
7. Закон України "Про вищу освіту" (№ 1187-2 від 01.07.2014) [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/ua/news/34752-vru-uhvalila-zakon-ukrayini-pro-vischu-osvitu>.
8. Иллюзия опасности [Электронный ресурс] // Форум НП «Паритет». – Режим доступа : <http://parity.name/cgi-bin/yabb2/YaBB.pl?num=1370265673/10>.
9. Калиновський Ю. Ю. Академічна чесність як чинник правового виховання студентської молоді / Ю. Ю. Калиновський // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : Науковий вісник : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 63 (№ 8). – С. 477–482.
10. Калюжна В. Ю. Про проблему академічної нечесності: спроба короткого порівняльного аналізу стану у вишах США і України / В. Ю. Калюжна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : зб. наук. праць. – 2013. – № 11 (270). – Ч. II. – С. 89–96.
11. Комиссарова Е. Плагиат : между правом и моралью [Электронный ресурс] / Евгения Комиссарова // Соціальна мережа науковців. – Режим доступа : <http://www.science-community.org/uk/node/134168>.
12. Методичний посібник «Плагиат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання» / Н. В. Стукало, К. В. Ковальчук, М. В. Литвин та ін. – [б. м.] : Дніпропетровський нац. ун-т ім. Олеся Гончара, 2013. – 44 с.
13. Ромакин В. В. Академічна чесність у вищій освіті / В. В. Ромакин // Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету імені Петра Могили : зб. наук. праць. – 2002. – Вип. 7. – С. 24–28. – («Педагогічні науки»).
14. Романова І. В. Явище плагиату: історія та сьогодення / І. В. Романова // Зовнішня торгівля : право, економіка, фінанси : зб. наук. праць. – 2012. – № 3. – С. 267–271.
15. Русина О. «Профессоры» на марші. Плагиат із Вікіпедії і дива перекладу з російської [Електронний ресурс] / Олена Русина // Сайт «Історична правда». – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/10/31/59752>.
16. Соловьев В. Плагиат як соціальний феномен [Електронний ресурс] / Вячеслав Соловьев // Дзеркало тижня ; Сайт «ZN,UA». – 2013. – № 25. – Режим доступа : <http://gazeta.dt.ua/science/plagiat-yak-socialniy-fenomen-.html>.
17. Україна позбулася статусу найбільшого порушника прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] // Сайт «РБК-Україна». – Режим доступа : <http://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-izbavilas-statusa-naibolshego-narushitelya-1430829155.html>.
18. Ушакин С. Плагиат? Об этике в науке / С. Ушакин // Общественные науки и современность. – 2001. – № 4. – С. 189–191.
19. Шевченко Л. С. Соціальна відповідальність держави у сфері освіти / Л. С. Шевченко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2012. – № 3 (10). – С. 184–199.
20. Шнайер Б. Иллюзия безопасности [Электронный ресурс] / Брюс Шнайер // Сайт TED. – Режим доступа : http://www.ted.com/talks/bruce_schneier?language=ru.
21. Шульга Н. Україна стала світовим центром плагиату [Електронний ресурс] / Н. Шульга // Сайт «Historians». – Режим доступа : <http://historians.in.ua/index.php/intervyu/358-nataliya-shulha-ukraina-stala-svitovym-tsentrom-plahiatu>.
22. Bouville, M. (2008) Plagiarism: Words and ideas. Science and Engineering Ethics, 11, March, URL. Access Mode: m-bouville@imre.a-star.edu.sg.

REFERENCES

1. Apel', K.-O. (1996) Apriori spil'noty komunikacii' ta osnovy etyky. Do problemy racional'nogo obg'runtuvannja etyky za doby nauky. Suchasna zarubizhna filosofija : Techii' i naprjamky. Hrestomatija. Kyi'v: [b.v.], 360-376. Access Mode : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/apel.html>.

2. Bojko, A. (2007) Epidemija plagiatu. Jak vyrobyty imunitet? Dzerkalo tyzhnja; Sajt «ZN,UA», 36. Access Mode : http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/epidemiya_plagiatu_yak_virobiti_imunitet.html.
3. V KPI pryjnjato Kodeks chesti. Sajt NTUU «KPI». Access Mode : <http://kpi.ua/code-approved>.
4. Gapon, N. P. Formuvannja akademichnoi' chesnosti u vyshhij shkoli : kros-kul'turnyj analiz. WEB-resurs nauchno-praktycheskyh konferencyj. Access Mode : http://www.confcontact.com/2014-alyans-nauk/pe1_gapon.htm.
5. Diagnostyka stanu ta perspektyv rozvytku social'noi' vidpovidal'nosti v Ukraïni (ekspertni ocinky) : monografija. (2013) O. F. Novikova, M. Je. Dejch, O. V. Pan'kova ta in. Donec'k : [Instytut ekonomiky promyslovosti],.
6. Etyka v osviti : materialy Mizhnarodnoi' konferencii' (20-21 trav. 2004 r.). Mykolai'vs'kyj derzhavnyj humanitarnyj universytet imeni P. Mogyly. Mykolai'v : MDGU, 2004.
7. Zakon Ukraïny «Pro vyshhu osvitu» (№ 1187-2 vid 01.07.2014). Sajt Ministerstva osvity i nauky Ukraïny. Access Mode : <http://mon.gov.ua/ua/news/34752-vru-uhvalila-zakon-ukrayini-pro-vischu-osvitu>.
8. Illjuzija opasnosti. Forum NP «Paritet». Access Mode : <http://parity.name/cgi-bin/yabb2/YaBB.pl?num=1370265673/10>.
9. Kalynovs'kyj, Ju. Ju. (2012) Akademichna chesnist' jak chynnyk pravovogo vyhovannja students'koi' molodi. Gileja. Istorychni nauky. Filosofs'ki nauky. Politychni nauky: Naukovyj visnyk : zbirka naukovykh prac'. Kyi'v : Vydavnytstvo NPU im. M. P. Dragomanova, Vypusk 63 (№ 8), 477-482.
10. Kaljuzhna, V. Ju. (2013) Pro problemu akademichnoi' necheshnosti : sprobа korotkogo porivnjal'nogo analizu stanu u vyshah SShA i Ukraïny. Visnyk Lugans'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka : zbirka naukovykh prac', 11 (270), Ч. II., 89-96.
11. Komissarova, E. Plagiat: mezhdru pravom i moral'ju. Social'na mrezhha naukovciv. Access Mode : <http://www.science-community.org/uk/node/134168>.
12. Metodychnyj posibnyk «Plagiat u students'kyh robotah: metody vyjavlennja ta zapobigannja». (2013) N. V. Stukalo, K. V. Koval'chuk, M. V. Lytvyn: Dnipropetrovs'kyj nacional'nyj universytet im. Olesja Gonchara.
13. Romakin, V. V. (2002) Akademichna chesnist' u vyshhij osviti. Naukovi praci Mykolai'vs'kogo derzhavnogo humanitarnogo universytetu imeni Petra Mogyly : zbirka naukovykh prac', 7, 24-28.
14. Romanova, I. V. (2012) Javyshhe plagiatu: istorija ta s'ogodennja. Zovnishnja torgivlja: pravo, ekonomika, finansy : zbirka naukovykh prac', 3, 267-271.
15. Rusyna, O. «Proffessori» na marshi. Plagiat iz Vikipedii' i dyva perekladu z rosij's'koi'. Sajt «Istorychna pravda». Access Mode : <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/10/31/59752>.
16. Solov'ov, V. (2013) Plagiat jak social'nyj fenomen. Dzerkalo tyzhnja; Sajt «ZN,UA», 25. Access Mode : http://gazeta.dt.ua/science/plagiat-yak-socialny-fenomen_.html.
17. Ukraïna pozbulasja statusu najbil'shogo porushnyka prav intelektual'noi' vlasnosti. Sajt «RBK-Ukraïna». Access Mode: <http://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-izbavilas-statusa-naibolshego-narushatelya-1430829155.html>.
18. Ushakin, S. (2001) Plagiat? Ob jetike v nauke. Obshhestvennye nauki i sovremennost', 4, 189-191.
19. Shevchenko, L. S. (2012) Social'na vidpovidal'nist' derzhavy u sferi osvity. Visnyk Nacional'nogo universytetu «Jurydychna akademija Ukraïny imeni Jaroslava Mudrogo», 3 (10), 184-199.
20. Shnajer, B. Illjuzija bezopasnosti. Sajt TED. Access Mode : http://www.ted.com/talks/bruce_schneier?language=ru.
21. Shul'ga, N. Ukraïna stala svitovym centrom plagiatu. Sajt «Historians». Access Mode : <http://historians.in.ua/index.php/intervyu/358-nataliya-shulha-ukraina-stala-svitovym-tsentr-om-plahiatu>.
22. Bouville, M. (2008) Plagiarism: Words and ideas. Science and Engineering Ethics, 11, March, URL. Access Mode: m-bouville@imre.a-star.edu.sg.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2015 р.